

Kortrijk in het vizier

WO II - 1944 - STAD IN PUIN

KORTRIJK

Kortrijk in het vizier

In 1944 lag Kortrijk zwaar onder vuur. Het einde van de Tweede Wereldoorlog naderde en de geallieerden vatten het plan op de Duitse aanvoerlijnen naar Normandië te blokkeren. Daar zou in juni de grote landing plaatsvinden en van daaruit mochten de oprukkende soldaten zo min mogelijk hinder ondervinden van Duitse tegenstand.

Alle knooppunten voor transport per trein moesten er dus aan geloven, ook het station van Kortrijk.

Kortrijk in het vizier brengt in herinnering dat toen honderden piloten in Engeland opstegen om onze stad te bombarderen. Feit was dat die bommen niet altijd precies hun doel troffen. Er vielen meer dan 400 dodelijke slachtoffers. Naast het station en de spoorwegen raakten heel wat gebouwen vernield. De Grote Markt lag bezaaid met brokstukken.

Dit boekje laat je zien welke puinhopen er toen in het centrum aanwezig waren.

De cijfers

- **Totaal vernielde gebouwen:**
1850 waaronder 1625 woonhuizen
- **Totaal beschadigde gebouwen:**
3350 waaronder 3000 woonhuizen
- **Slachtoffers overledenen bij bombardementen op Kortrijk in 1944:**
26 maart 1944 - 250 | 15 mei 1944 - 2 | 10 mei 1944 - 10 |
21 juli 1944 - 168
- **Gekwetsten bij de bombardementen op Kortrijk in 1944:**
18 maart 1944 - 24 | 15 mei 1944 - 13 | 26 maart 1944 - 116 |
21 juli 1944 - 100 | 10 mei 1944 - 23

GROTE MARKT

Gezien vanaf het stadhuis lagen in juli 1944 alle panden op de hoek van de Rijselsestraat en de Grote Markt in puin.

De drie torens zijn die van de Sint-Maartenskerk, het belfort en het voormalige Postgebouw op de hoek van de Graanmarkt.

GROTE MARKT

Cinema zonder kelder

Na de film moest iedereen zich naar de uitgang begeven en kalm blijven. De buitendeur bleef gesloten tot na de luchtaanval. De bioscoop had geen kelder om te schuilen.

Het drama van cinema Rex in Antwerpen is genoegzaam bekend. Daar vielen op 16 december 1944 na de inslag van een Duitse V2 raket bijna 600 doden... Vertier opzoeken in oorlogstijd kon zware gevolgen hebben.

Zover kwam het niet in Kortrijk. Bioscoop Royal opende de deuren in 1913 en werd tijdens WO I druk bezocht door Duitse militairen. Ook tijdens WOII vonden er filmvertoningen plaats, die bij een luchtaanval moesten stopgezet worden. Tijdens de nacht van 20 op 21 juli 1944 brak de hel los boven de stad. Alle gebouwen vanaf het hotel Damier over cinema Royal tot aan de Rijselsestraat werden zwaar beschadigd of volledig vernield. De ravage was enorm.

Padvinders

Het grootste probleem van de luchtbombardementen was het gebrek aan precisie. In 1941 onthulde een geheim rapport dat slechts één op de tien afgeleverde bommen het beoogde doel bereikte. Dat moest beter. Vanaf 1942 experimenteerden de Britten met de elite-eenheid Pathfinder Force bestaande uit Mosquito jachtvliegtuigen die vooraf markeerbommen gooiden om het doelwit te verlichten. In die bommen bevonden zich een 60-tal vuurpijlen, die het gebied voor enkele minuten in een hel licht zetten.

Bijkomende lichtfakkels of fosforfakkels in diverse kleuren vervulde het voorbereidende vuurwerk. Snel daarna daagden de echte bommenwerpers op om hun dodelijke ladingen op de zichtbare doelen te droppen. Uiteraard joeg deze werkwijze tijdens nachtelijke raids de mensen veel angst aan. Ze wisten dat de 'lichtpotten' gevolgd werden door dodelijke voltreffers, instortingen en brandhaarden.

LEIESTRAAT

Het lot van café 't Katje

“Ai, ai, mijn kousen, mijn kousen”, jammerde een klant van 't Katje in het keldergat.

De ravage op de hoek van de Leiestraat met de Onze-Lieve-Vrouwestraat was enorm na het bombardement van zondag 26 maart 1944. Verschillende huizen vielen als dominostenen tegen elkaar en stortten in. De uitbaters en enkele klanten van café 't

Katje, Leiestraat nr. 2, zaten als ratten in de val in de kelder. Slechts na lang roepen konden ze gelukkig bevrijd worden. Alvorens door het keldergat te klauteren, stopte een van de dames haar dure nylon kousen in haar handtas. Op de foto links de gevel van het stadhuis. Na de oorlog werd het hoekhuis van de Leiestraat enkele meter achteruit gebouwd, zodat de toegang naar de Onze-Lieve-Vrouwestraat breder werd.

In de Leiestraat 22-24 verwoestte een bominslag de Sarma, het eerste warenhuis van Kortrijk. De letters SA zijn nog te zien op de foto.

In totaal vernielde het bombardement van 26 maart 1944 zeventien huizen in deze straat.

HANDBOOGSTRAAT

't Fonteintje blijft overeind

Een mooie trapgevel en ankers die het bouwjaar 1661 aanduiden. Enkel café Het Fonteintje is nog te herkennen tussen dit puin. Wist je dat hier in de kelders ooit effectief een waterbron aanwezig was?

De verlaagde Leieboorden van vandaag laten niet meer vermoeden dat hier tot aan WOII heel wat huizen stonden. De smalle Handboogstraat was aan beide kanten bebouwd en had geen voetpaden. De panden links op de foto stonden met de achtermuur in het water van de Leie. Aan dezelfde kant, naar de Leiebrug toe, bevond zich de bierbrouwerij van Pierre Tack.

Door de verwoestingen van 1944 veranderde de hele buurt in een puinhoop. Daarom werd beslist om er een parkeerplaats aan te leggen.

Het Fonteintje is een van de enige panden die de grote ravage overleefd heeft. Misschien heeft het gevelkapelletje daar iets mee te maken?

Bomber Harris

De man die de leiding had over de geallieerde luchtaanvallen tijdens WO II was de Brit Arthur Harris (1892-1984), bijgenaamd Bomber Harris. Hij was een veteraan van de Eerste Wereldoorlog en vocht in Zuid-Afrika, Namibië, Frankrijk, Brits-Indië en het Midden-Oosten.

Vanaf 1942 dreef hij het aantal bommenwerpers fel op. Het meest beruchte bommentapijt onder zijn bevel was dat in de nacht van 13 februari 1945 op de Duitse stad Dresden. Een vuurstorm aangericht door 750 vliegtuigen kostte toen aan minstens 250.000 mensen het leven.

Broeltorens

*In oorlogstijd zijn de bruggen altijd een mikpunt.
De Leiebrug en de brug aan de Broeltorens kregen al in 1940 de volle laag.
Ze werden vervangen door noodbruggen.*

Laatste verzet

Na de bombardementen volgde begin september 1944 de bevrijding. De eerste jeep met Engelse soldaten reed Kortrijk binnen op 4 september, maar er werd nog weerstand geboden in de buurt van de Broeltorens. Bij een beschieting verloren daar nog acht verzetslieden het leven. Ter herinnering aan deze laatste dodelijke schermutseling hangen er twee gedenkplaten vlakbij de zuidelijke Broeltoren en kreeg deze zijde van de Leie de naam Verzetskaai.

ONZE-LIEVE- VROUWESTRAAT

Op het nippertje ontsnapt

De schrik sloeg hem om het hart toen de 21-jarige Honoré Verschoore op 21 juli 1944 's nachts de eerste bommen op Kortrijk hoorde inslaan. Hij zat gevangen in de Berg van Barmhartigheid.

Het grote pand op de hoek van de Guido Gezellestraat was in gebruik als stadsbibliotheek. Maar tijdens de Duitse bezetting diende het als extra gevangenis voor werkweigeraars en andere wetsovertreders. Honoré bevond zich tussen tientallen andere gevangen op de twee verdiepingen van het gebouw. Iedereen panikeerde.

Plots sloeg de deur van de zaal open. Iemand riep: "Vlug jongens, haast jullie weg!" De Duitse gevangenisbewakers hadden het hazenpad gekozen en de kust was veilig. Tussen twee nachtelijke bombardementen in slaagden de gevangenen erin om te ontkomen. Later zouden ze vernemen dat ze op het nippertje aan de dood waren ontsnapt, want de Berg werd tijdens de tweede aanval zwaar getroffen en stortte in.

Onze-Lieve-Vrouwekerk

Tijdens het bombardement van 21 juli 1944 werd vooral de noordzijde van de Onze-Lieve-Vrouwekerk zwaar toegetakeld. Ook de Gravenkapel liep schade op.

Weesgegroetje in het Frans

Al wie de zware bombardementen op Kortrijk meemaakte, vergeet dit nooit meer. Maar wat kon je meer doen dan bij luchtalarm gaan schuilen in een zo stevig mogelijke kelder en bibberen van de schrik? De ouders probeerden hun kinderen gerust te stellen, vertelt getuige Pol Descamps. Maar iedereen wist dat het slecht kon aflopen. Vaak liepen de kelders ondergronds in elkaar over, zodat bij een instorting toch een uitweg over bleef. De kelders werden ook extra gestut.

Wist je dat in een kelder de veiligste plaats zich onder de stenen trap bevindt?

In de Veldstraat organiseerden de bewoners een straatcomité dat gezamenlijk schoppen, houwelen en ander graafmateriaal aanschafte om

Konventstraat

Je merkt het al in de bocht die de Onze-Lieve-Vrouwestraat maakt ter hoogte van de Konventstraat. Dit zijn allemaal nieuwe panden. In 1944 was de schade hier enorm.

in geval van nood bij de hand te hebben. Iedereen beloofde elkaar te zullen helpen. Architect Caessens kwam op het idee om op een plattegrond aan te duiden wie waar een plaats had, zodat bij zoekacties niemand achter zou blijven. Nog een andere slimme voorzorgsmaatregel was het klaarzetten van emmers water en handdoeken. Zo kon je snel een natte doek voor het gezicht houden, om een overdaad van stof of rook beter te trotseren.

Heel wat mensen richtten zich tot God, Onze-Lieve-Vrouw en alle heiligen om soelaas af te smeken. Een vrouw die in haar nood aan het bidden was, ondervond dat het niet baatte en de bommen bleven inslaan. "Onze-Lieve-Vrouw verstaat het niet", jammerde ze. "Laat ons verder bidden in het Frans!"

Alarm

In de loop van 1944 werd in Kortrijk volgens officiële bronnen maar liefst 557 keer alarm geblazen. De zwaarste ramp deed zich voor op Passiezondag 26 maart, dag van de communiefeesten. Veel mensen hadden een gezellige familiebijeenkomst achter de rug toen 's avonds vanaf 21 uur een 100-tal bommenwerpers meer dan 20 minuten over de stad raasde. Ze dropten eerst 1.800 kg markeerbommen en vlak daarna 472.200 kg explosieven in drie aaneensluitende golven. Zo werd de hele wijk tussen de Minister Tacklaan, de Bruyningstraat en de Marksesteenweg van de kaart geveegd. Er vielen 250 dodelijke slachtoffers. Vanaf dan trokken veel stedelingen elke avond naar de omliggende dorpen om er te overnachten.

GRAANMARKT

Trotse toren gaat ten onder

Van het in 1906 ingehuldigde neogotische postgebouw aan de Graanmarkt bleef na het bombardement van 21 juli 1944 enkel nog de torenspits overeind.

Het prestigieuze postgebouw van Kortrijk was gebouwd door architect Pierre Langerock (1859-1923). Niet alleen de postdiensten maar ook de telegrafie en de telefooncentrale waren hier ondergebracht. Deze functies behoorden voordien bij het station maar dat was er inmiddels te klein voor geworden. Tijdens WO I vonden via dit postgebouw duizenden postkaarten van soldaten hun weg.

Na 1945 gingen er stemmen op om het waardevolle gebouw nog te restaureren, maar dat plan vond weinig aanhang. Het duurde tot 1960 alvorens op dezelfde plaats een modern postgebouw plechtig geopend werd. Dat is inmiddels alweer vervangen door een woonblok.

Aan de andere hoek van de Graanmarkt was in 1944 een werfbureau van de SS gehuisvest.

SCHOUWBURG- PLEIN

Kunstwerk definitief verloren

“De Grote Hallen, het pronkstuk van Kortrijk, zijn een knapperende vuurzee”, meldt een brandweercommandant.

Op het Schouwburgplein, nu een grote open ruimte voor markten, concerten en andere manifestaties, stond vroeger een zeer groot pand, bekend als de Grote Hallen. Opgetrokken in de 16e eeuw deed het lange tijd dienst als textielmarkt. In het begin van de 20e eeuw, na een grondige restauratie, nam het museum voor oudheidkunde en sierkunst van Kortrijk zijn intrek op de eerste verdieping.

Tot op vrijdag 21 juli 1944 een zware luchtaanval het gebouw raakte en herschiep in een vuurzee. Slechts een deel van de kunstcollectie kon gered worden. Het grote doek De Slag der Gulden Sporen van Nicaise De Keyser ging definitief verloren.

WATERPOORT

Omgekomen ver van huis

Gij stondt gereed voor den strijd, verzamelt eenige mannen rondom U, stichtet een deel van de ondergrondsche beweging en geeft u ten beste.

Net zoals zoveel gebouwen in Kortrijk raakte de Banque de Courtrai et de la Flandre Occidentale, gesticht in 1873 en gepatroneerd door de Société Générale de Belgique, vernield tijdens het grote bombardement van 21 juli 1944. Dus op de nationale feestdag van België! Een herdenkingsplakkaat 40-45 in de Hazelaarstraat herinnert aan drie bankbedienden, slachtoffers van WO II. Het zijn Jean Mahaut, Jerome Josson en Frits Spriet.

Bediende Frits of Frédéric Spriet overleed op 26 december 1944 in een concentratiekamp op 35-jarige leeftijd. Hij was een verzetsstrijder, aangesloten bij 'de Weerstand'. Na zijn arrestatie nam zijn vrouw Coralie Debusschere zonder aarzelen zijn plaats in de ondergrondse beweging over. Leve de koning Leopold III – Leve België, staat op zijn bidprentje te lezen.

STATION

Spoorlijnen compleet vernield

1944 was voor Kortrijk een rampjaar. Duizenden tonnen bommen kwamen neer op de stad met de bedoeling de Duitse doorvoer te dwarsbomen.

De volledige stationsbuurt werd zodanig getroffen dat men sprak over de 'verwoeste gewesten'. Onder meer het meubelbedrijf De Coene, aan de Weggevoerdenlaan werd meermaals geraakt. Ook Marke en Bissegem leden grote schade.

Na de oorlog moesten de spoorlijnen snel heraangelegd worden, anders kon de economie niet op gang komen. Het nieuwe stationsgebouw opende de deuren in 1956.

CONSERVATORIUMPLEIN

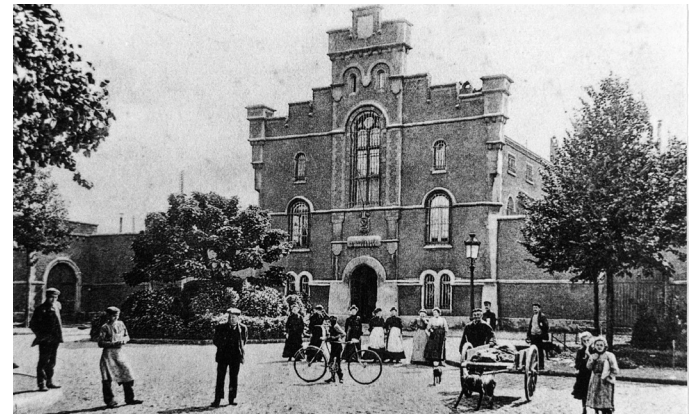
Lijken aan stukken gereten

De enge ruimtes vertienvoudigden de kracht van de luchtverplaatsing. Het was een nachtmerrie voor de gevangenen.

De stadsgevangenis van Kortrijk, gebouwd in 1854-56, lag vlakbij de spoorwegen en het station. Het was voor zijn tijd een uiterst moderne instelling die 110 cellen telde. De voorgevel gaf uit op het Casinoplein (foto onder).

Tijdens het bombardement van 26 maart 1944 sloegen zeven bommen in op het gebouw. De dicht op elkaar gepakte gedetineerden maakten geen enkele kans. Er werden 71 doden geïdentificeerd. Veel lijkens waren aan stukken gereten of letterlijk tegen de muren geplet.

De cel van Marcel Collez uit Beselare bevond zich op de tweede verdieping. Door de slag werd zijn celdeur weggeblazen en hij sprong naar beneden. Nadat hij haastig nog vier medegevangenen had bevrijd, koos hij het hazenpad.

LOUIS ROBBEPLEIN

Standbeeld verhuisd

Het standbeeld van dierenschilder Louis Robbe (1806-1887) bekroonde vanaf 1889 het prestigieuze Nieuw Kwartier van Kortrijk, aangelegd vanaf het station. Deze wijk met veel statige huizen loopt door tot aan het gerechtsgebouw.

Na het bombardement van 21 juli 1944 lag het borstbeeld van de Kortrijkse schilder van zijn sokkel en was de nabije omgeving zwaar beschadigd. Het Robbeplein vormt het centrale punt tussen de Rijselsestraat, de Koning Albertstraat, de Roeland Saverystraat, de Hendrik Consciencestraat en de Koning Leopold I straat. Op de foto herken je links de Rijselsestraat en in de verte de top van de Sint-Maartenskerk.

Bij de heropbouw na de Tweede Wereldoorlog kreeg het standbeeld van Louis Robbe een nieuwe plaats aan de kant van de Roeland Saverystraat. Savery (1576-1639) is net als Robbe een bekende Kortrijkse schilder.

Geen school

De ene bom is de andere niet. Op 18 maart 1944 viel op een weide achter het Sint-Amandscollege een zware 'luchtmijn' van 2000 kg. Er ontstond een diepe krater aan de burgemeester Vercruysselaan op de plaats waar later het Sint-Maartensziekenhuis kwam. Daar bleef nog lange tijd water in staan.

Door de slag waren alle ruiten van het Sint-Amandscollege vernield en kregen de studenten voor onbepaalde tijd vakantie. Pas op 13 oktober 1944 werden de lessen hervat.

SINT-MICHIELSKERK

Eeuwenoud beeldje blijft gespaard

De residentie van de paters jezùieten is een ruïne, de kerk een gloeiende toorts.

Tijdens de nacht van 21 juli 1944 werd het interieur van de Kortrijkse Sint-Michielskerk grotendeels verwoest. De middenbeuk brandde volledig uit en slechts met grote moeite slaagden de toegesnelde brandweerlieden erin de bibliotheek en de sacristie te vrijwaren.

Deo Gratia of God zij dank stamelde de prior toen hij de brandkast intact weervond en kon vaststellen dat het eeuwenoude beeldje van Onze-Lieve-Vrouw van Groeninge gespaard gebleven was. Het ivoren kunstwerk bevindt zich nog altijd ter plaatse.

Rijselsestraat

Gezien vanaf de Grote Markt is tijdens de bombardementen van 21 juli 1944 een flink deel van de zuidelijke kant van de Rijselsestraat ingestort.

Aan de rechterkant herken je het torentje van de voormalige Stadswaag, nu café Petit Paris.

DE BEVRIJDING

Na de landing in Normandië in juni 1944 en de bevrijding van Parijs in augustus hoopten de Kortrijkzanen op een snel doorstoten van de geallieerde troepen. 4 september 1944 was het eindelijk zo ver: de eerste geallieerden reden Kortrijk binnen.

Luitenant Walter Goodman en zijn chauffeur James Bentis reden nietsvermoedend de Grote Markt van Kortrijk op (*zie foto achteraan*), niet bewust van de historische betekenis van hun maneuver. Eigenlijk waren ze op weg naar Doornik ('Tournai') en kwamen per ongeluk in Kortrijk ('Courtrai') terecht. Eerder op de dag was het Schepencollege opnieuw samen gekomen en poogde men onder leiding van burgemeester Mayeur de orde te bewaren.

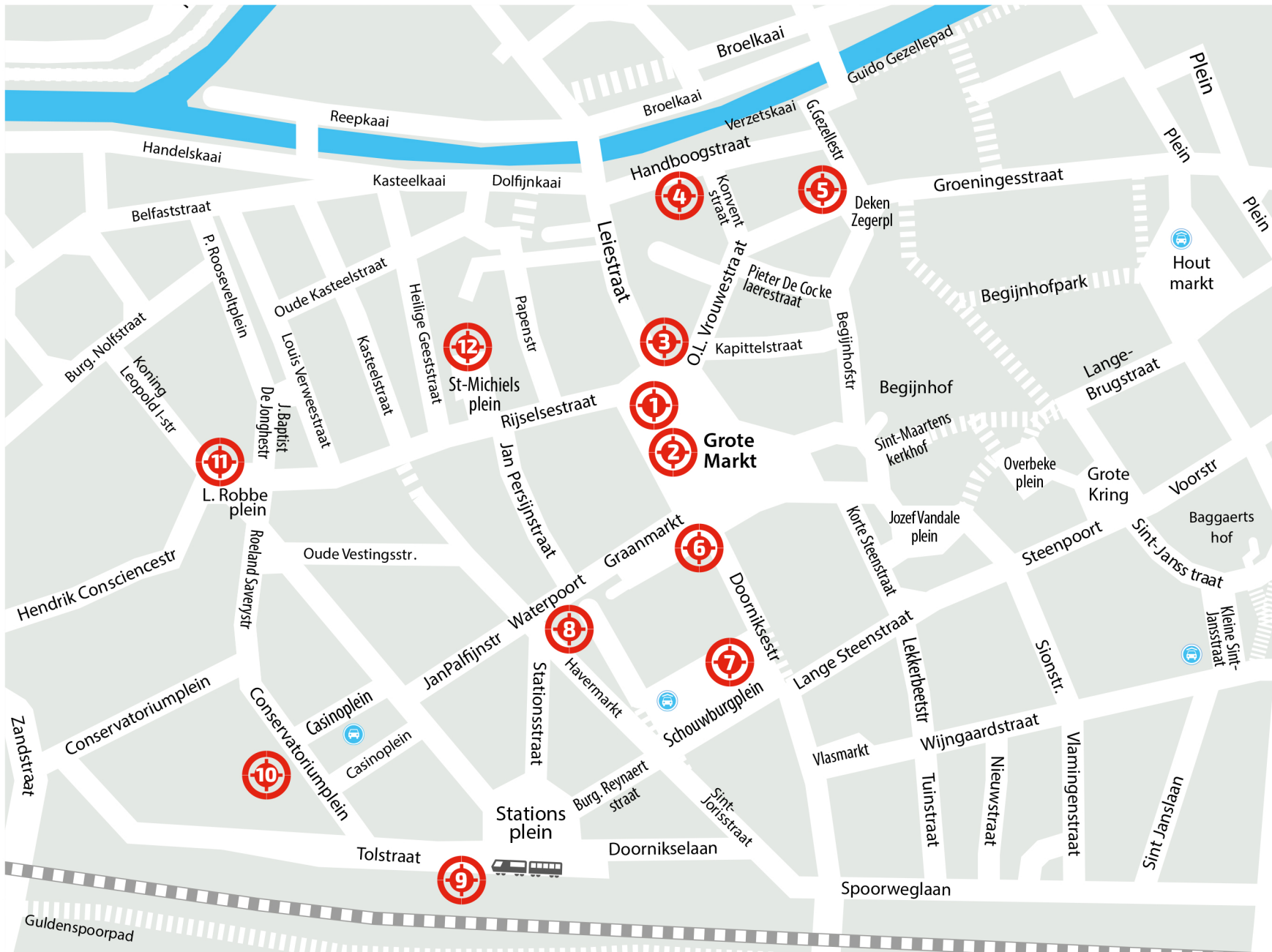
Toch was niet alle gevaar geweken. De volgende dag drong een colonne Duitse soldaten de stad weer binnen en bemachtigde een aantal Leiebruggen. Dankzij hardnekkige weerstand van het Kortrijkse verzet konden de Duitsers teruggedrongen worden.

Uiteindelijk was de stad op 6 september helemaal bevrijd. Na vier lange jaren van bezetting konden de Kortrijkzanen zich opnieuw bewegen in een vrije stad.

Op de 1e verdieping van het historisch Stadhuis hangt als stille getuige een foto van de opmerkelijke en 'toevallige' bevrijding door luitenant Walter Goodman.

Op 6 september komen de Britse tankeenheden Kortrijk binnenrijden via de Gentsestraat.

Broelkaai
Verzetskaai
G. Gezellstr
Deken Zegerpl
Groeningestraat
Plein
Plein
Houtmarkt

Handelskaai
Reepkaai
Kasteelkaai
Dolfijnkaai
Belfaststraat
P. Rooseveltplein
Oude Kasteelstraat
Helleige Geeststraat
Kasteelstraat
Loui Verweestraat
De Jonghestr
J. Baptist
Koning Leopold I-str
Burg. Wolfstraat

O.L. Vrouwestraat
Kapittelstraat
Pieter De Cockelaerestraat
Begijnhofstr
Begijnhof
Sint-Maartenskerkhof
Overbekeplein
Grote Kring
Voorstr
Baggaerts hof
Sint-Jansstraat
Kleine Sint-Jansstraat
Sionstr.
Vlaamingenstraat
Nieuwstraat
Tuinstraat
Wijngaardstraat
Vlasmarkt
Lange Steenstraat
Lekebeeststr
Sint-Jorisstraat
Doornikselaan
Stationsplein
Burg. Reynaertstraat
Doorniksestr
Schouwburgplein
Jan Palfijnstr
Waterpoort
Graanmarkt
Doomiksestr
Korte Steenstraat
Jozef Vandaleplein
Steenpoort
Sint-Jansstr

St-Michielsplein
Rijselsestraat
Jan Persijnstraat
Oude Vestingsstr.
Hendrik Consciencestr
Roeland Saeygstr
L. Robbeplein
Conservatoriumplein
Conservatoriumplein
Casinoplein
Casinoplein
Zandstraat
Tolstraat
Stationsplein
Guldenspoorpad

- **Grote Markt** - zie p. 2-3
- **Grote Markt** - zie p. 4-5
- **Leiestraat** - zie p. 6-9
- **Handboogstraat** - zie p. 10-11
- **O.-L.-Vrouwestraat** - zie p. 14-17
- **Graanmarkt** - zie p. 18-19
- **Schouwburgplein** - zie p. 20-21
- **Waterpoort** - zie p. 22-23
- **Station** - zie p. 24-25
- **Conservatoriumplein** - zie p. 26-27
- **Louis Robbeplein** - zie p. 28-29
- **Sint-Michielskerk** - zie p. 30-31

Meer info: www.visitkortrijk.be/kortrijkinhetvizier

De dorst lessen of de honger stillen kan in één van de vele uitmuntende horecazaken die Kortrijk rijk is. Een lekkere hap op de Grote Markt, een sfeervol terras aan de verlaagde Leieboorden of een pint in de uitgaansbuurt. Het kan allemaal. Zie: www.visitkortrijk.be

COLOFON

Een realisatie van: Team Communicatie/Protocol | Stadsmarketing & Toerisme

Vormgeving: Team Communicatie stad Kortrijk

Foto's: Cover: genomen door de Britten tijdens de luchtaanval | Beeldbank Stad Kortrijk | Collectie Paul Castaing | Archief familie Mattelaer

Geraadpleegde werken: D. Decuyper, De luchtaanvallen op Kortrijk en Wevelgem, 1940-1945. Geluwe, 2010 | P. Demeyere, Analyse en situering van het verzet in de stad Kortrijk, 1940-1944 | www.ethesis.net/kortrijk_verzet/kortrijk_verzet_inhoud. UGent, 1999-2000 | R. De Paepe, De luchtaanvallen op Kortrijk, Heule, Marke en Bissegem gedurende de Tweede Wereldoorlog (1939-1945). in Hgokk, 1977 | Kortrijk in 1944. Tentoonstellingscatalogus Stadhuis Kortrijk. Kortrijk, 1994 | V. Lambert, I. Debuck. Friendlyfire boven Kortrijk, 1944. Kortrijk, 2004 | September '44. Kortrijk bevrijd. Tentoonstellingscatalogus Erfgoedhuis Kortrijk. Kortrijk, 2009 | P. Serrien. pieterserrien.be/2015/05/21/duitse-bombardementen-op-belgie-tijdens-de-tweede-wereldoorlog | J. Vanbossele. Kortrijk tijdens de Tweede Wereldoorlog. Kroniek naar het dagboek van Robert Mattelaer. Kortrijk, 1988. deel 3 | E. Van Hoonacker. 1000 Kortrijkse straten. Kortrijk, 1986.

Met dank aan: Greet Verschatse

Uitgave: herdruk 2023

Verantwoordelijke uitgever: Ruth Vandenberghe, Grote Markt 54, 8500 Kortrijk

Aankomst Luitenant Walter Goodman en 1e klas soldaat James Bentis
4 september 1944 op de Grote Markt